

Mediatiedote embargolla

Julkaisuvapaa **2.10.2017 klo 8.00**

Tutkintavankien oloissa ja oikeuksien toteutumisessa paljon parannettavaa

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkimuksessa on tarkasteltu tutkintavankien oloja ja oikeuksien toteutumista. Analyysi perustuu tutkintavangeille suunnattuun lomakekyselyyn, joka toteutettiin syksyllä 2015. Suurin osa vastaajista oli yleisesti ottaen tyytyväisiä oloihinsa, oikeuksiensa toteutumiseen ja toimintamahdollisuuksiin tutkintavankilassa. Toisaalta vakaviakin puutteita ilmeni, eli tulosten mukaan tutkintavankien asemassa on runsaasti korjaamisen varaa. Moneen tutkimuksessa esille tulleeseen ongelmaan eduskunnan oikeusasiamies on jo puuttunut, toisinaan useita kertoja vuosien aikana. Olojen karuuteen poliisivankilassa on puuttunut useasti myös Euroopan neuvoston alainen Kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun estämiseksi toimiva komitea.

Tiedon saannissa on ongelmia

Tulosten perusteella tutkintavankien tiedonsaanti tutkintavankilassa ei ole tyydyttävällä tasolla yleisesti ottaen. Ongelmia ilmeni etenkin tutkintavankilaan saavuttaessa ja ensi kertaa vankilaan saapuvilla. Järjestyssäännöt ja tulo-oppaat eivät olleet kaikille tutkintavangeille tuttuja, vaikka päiväjärjestys tunnettiinkin melko hyvin. Puutteita ilmeni myös henkilökunnan alttiudessa neuvoa ja ohjeistaa sekä vastata kysymyksiin. Muut vangit ja tutkintavangit korostuivat tiedon lähteinä.

Tutkintavangin mahdollisuuksissa pitää yhteyttä asiamieheen on merkittäviä puutteita

Tutkintavangin mahdollisuudessa pitää yhteyttä asiamieheen sekä ylipäänsä että luottamuksellisesti ilmeni vakavia puutteita. Keskustelujen luottamuksellisuutta on vaikea taata, jos tutkintavanki joutuu soittamaan osaston yleisestä puhelimesta. Lisäksi rajalliset soittoaajat ja soiton kalleus rajoittavat puheluja asiamiehen kanssa. Mahdollisuus luottamukselliseen puhelinyhteyteen korostuu etenkin, jos asiamiehen tapaamisille on esteitä, kuten pitkät välimatkat. Toisaalta myöskään tapaamistilat eivät aina mahdollistaneet luottamuksellista keskustelua.

Tietolaatikko:

Tutkintavanki on vangittuna rikoksen selvittämisen, ei rangaistuksen vuoksi. Hänet sijoitetaan aluksi usein poliisivankilaan, josta hän siirtyy suljettuun vankilaan. Osalla tutkintavangeista yhteydenpitorajoitukset voivat estää kanssakäymisen niin läheisten kuin muiden vankien kanssa. Tutkintavangeilla on joitain erityisoikeuksia, kuten oikeus luottamukselliseen yhteydenpitoon asiamiehen kanssa.

Osana vuonna 2006 voimaan tullutta vankeuslainsäädännön kokonaisuudistusta pyrittiin mm. tehostamaan tutkintavankien oikeusturvaa ja täsmentämään tutkintavankien oikeuksia koskevan sääntelyä perustuslain ja kansainvälisten sopimusten edellyttämälle tasolle.

Yhteydenpitorajoitusten perusteissa on epäselvyyttä tutkintavangin näkökulmasta

Yhteydenpitorajoituksia oli lähes joka kolmannella vastaajista, ja heistä vain joka toinen koki, että rajoitus oli annettu selkeästi tiedoksi. Kaikki eivät vastaustensa perusteella ymmärtäneet, miksi heillä oli yhteydenpitorajoitus. Osa oli turhautuneita siitä, että rajoitus koski läheisiä. Rajoitukset olivat odotetusti yhteydessä rikosprosessin vaiheeseen. Yhteydenpitorajoitteiden katsottiin vaikeuttavan sekä vapaa-ajan toimintoihin että vankityöhön ja koulutukseen osallistumista.

Toimintoja ei ole riittävästi, samoin niiden käytössä on ongelmia

Rikosseuraamuslaitoksella ei ole ollut riittävästi voimavaroja järjestää kaikille vankeusvangeille tarpeeksi vankitoimintoja. Tutkintavankien toimintoihin osallistuminen on siksi jo lähtökohtaisesti vähäisempää. Olikin odotettu tulos, että kolmannes vastaajista oli tyytymätön mahdollisuuksiin osallistua vankitoimintoihin kuten vankityöhön. Mahdollisuus vapaa-ajan toimintoihin oli kiitettävää, joskin kirjaston käytössä ilmeni ongelmia, eikä tutkintavangin taloudellinen tilanne välttämättä mahdollista puheluja niiden kalleuden takia. Myös välttämättömien hygieniatarvikkeiden hankinta on osalle hankalaa vähäisten käyttövarojen vuoksi. Osa tutkintavangeista viettää lähes koko vuorokauden eristettynä.

Osa henkilökunnasta ei kohtele tutkintavankeja asiallisesti

Noin puolet vastaajista koki henkilökunnan toiminnan olevan selkeää, johdonmukaista ja ennustettavaa, mutta vastaava määrä ei kokenut siten. Vaikuttaa siltä, että vartijat olisivat tutkintavankien mielestä valtaosin asiallisia, mutta joukossa olisi myös henkilöitä, joiden toimintatapa koettiin asiatomaksi, osin jopa mielivaltaiseksi. Vastausten perusteella asiatonta käyttäytymistä ilmeni liittyen niin tiedon antamiseen, kurinpitoon (kokemukseen, että kurinpidollisten toimien perusteita ei välttämättä kerrota), syyllisenä kohteluun kuin muutoksenhausta tai kantelusta rankaisemiseen.

Tutkintavangin tausta vaikuttaa kokemuksiin

Ne tutkintavangit, joilla oli *aikaisempaa kokemusta* vankiloista, suhtautuivat myönteisimmin tiedonsaantiin sekä kantelu- ja oikaisumenettelyjen toimivuuteen. *Ensi kertaa vankilaan saapuneet* kokivat tiedonsaannin muita heikommaksi. He kuitenkin luottivat muita useammin henkilökuntaan sekä toiminnan oikeudenmukaisuuteen. Vastausten sisältämiä eroja selitti usein myös *rikosprosessin vaihe*: esitutkintavaiheessa tai syyteharkintavaiheessa olevat tutkintavangit antoivat yleisesti ottaen kriittisimpiä vastauksia.

Lisäksi *ulkomaalaistaustaiset* on syytä mainita erityisenä ryhmänä. Tutkintavankien joukossa on henkilöitä, jotka puhuvat ja ymmärtävät vain omaa äidinkieltään. Erityisesti venäjän kieltä puhuvat raportoivat ymmärryksen puutteesta ja vaillinaisesta tiedonsaannista omalla äidinkielellään (lomake oli käännetty venäjäksi). Vaikka tutkintavanki puhuisi englantia, tiedonsaanti ei ole vastausten mukaan silloinkaan taattua. Yleinen tiedon puute ja kommunikoinnin vaikeus heijastuu ymmärrettävästi kokemukseen, että tietoa ei saa myöskään itseä koskevista ratkaisuksista. Samoin valitusten ja kantelun tekeminen on vaikeaa ilman kielitaitoa, jos siihen ei saa apua. Vastausten mukaan vieraskielisten tutkintavankien joukossa vaikuttaa olevan henkilöitä, joiden on ylipäänsä vaikea ymmärtää syitä tutkintavankeudessa oloon.

Poliisivankilassa poikkeuksellisen karut olosuhteet

Moni tutkintavanki aloittaa tutkintavankeutensa poliisivankilassa. Yksi esille tullut merkittävä ongelma-kohta on poliisivankilan ankarat olot, joihin myös eduskunnan oikeusasiamies ja Euroopan neuvoston alainen Kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun estämiseksi toimiva komitea ovat toistuvasti puuttuneet.

Kehittämisehdotuksia

Rikosseuraamuslaitoksessa on käynnistetty useita toimenpiteitä, joilla on pyritty parantamaan vankien olosuhteita vankilassa. Samoin käynnissä on kehittämistoimia liittyen tutkintavankien oloihin poliisivankilassa. Nämä seikat huomioon ottaen tutkimuksessa esitetään seuraavia suosituksia: 1) tiedon saatavuuden parantaminen, 2) sähköisten viestintämahdollisuuksien lisääminen, 3) tietojärjestelmän kehittäminen, 4) puuttuminen henkilöstön epäasialliseen toimintaan, 5) yksittäisten käytännön järjestelyihin liittyvien epäkohtien korjaaminen, 6) lainsäädännön ja muun normiston kehittäminen, 7) syventäviä jatkotutkimuksia.

Jo tiedon saannin parantaminen vähentäisi todennäköisesti koettuja ongelmia. Sähköisillä viestintämahdollisuuksilla voitaisiin puolestaan parantaa yhteydenpitoa asiamiehen kanssa sekä läheisiin, jos he asuvat kaukana eikä tutkintavangilla ole heihin yhteydenpitorajoituksia.

Lisätietoja:

Ensisijaisesti tutkijatohtori Sasu Tyni, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, p. 050 5318416, s-posti sasu.tyni@helsinki.fi

Lisäksi tutkimusjohtaja Kati Rantala, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, p. 050 3876198, s-posti kati.rantala@helsinki.fi

Julkaisutiedot: Kati Rantala & Sasu Tyni & Lauri Koskenniemi & Anu Liimatainen & Henri Kääriäinen (2017). Tutkintavankien olot ja oikeuksien toteutuminen. Helsingin yliopisto: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkimuksia 4/2017.

Linkki julkaisun verkkoversioon: <http://hdl.handle.net/10138/224593>